

Guadalupe

Guadalupe in de Autonomía Extremadura is een fraaie, maar merkwaardige plaats. Zij bestaat uitsluitend uit een indrukwekkend klooster en enkele voormalige gasthuizen, een ruim plein met klaterende fontein en enkele straten met bescheiden huizen. En zo ziet Guadalupe er in wezen al sinds de veertiende eeuw uit, zij het dat het klooster in de loop der tijd steeds werd uitgebreid.

Geschiedenis

De naam Guadalupe is waarschijnlijk van deels Arabische, deels Romeinse afkomst (*guad-al-upe*), met als betekenis: 'verborgen rivier'. Niet gedocumenteerd is, hoe lang er al mensen woonden in de bergachtige, rijk begroeide streek Villuercas in de omgeving van Cáceres. In 1330 deed koning Alfons XI van Castilië-León het plaatsje Guadalupe aan. Ontroerd door de sterke Mariadevotie die hij er aantrof in een vervallen kerk, verschaftte de koning onmiddellijk de middelen om die kerk te laten restaureren en vergroten. Toen het leger van de koning in 1340 samen met de

Alfons XI in Algeciras

Portugese troepen in de Slag bij de rivier de Salado een beslissende overwinning op de Moren had behaald, schreef hij het succes toe aan de Maagd van Guadalupe en ging haar ter plekke dankzeggen. Bij die gelegenheid verbond hij er de betiteling Nationaal Heiligdom aan en begunstigde de plaats nogmaals met een royale gift, zodat de kerk kon worden uitgebreid met een kloostergebouw en enkele gasthuizen voor de talrijke bedevaartgangers die Guadalupe inmiddels bezochten. In 1389 verleende zijn kleinzoon, koning Jan I, de privileges van het klooster aan de Orde van Sint Hieronymus. Gaandeweg kreeg Guadalupe het karakter van een versterkte vesting. Pas in 1820 kwam het bestuur van de gemeente officieel in wereldlijke handen. In 1835 werd het klooster verlaten, om pas in 1908 door franciscaner monniken weer in gebruik genomen te worden.

Verering van de Maagd van Guadalupe

Het koninklijk huis van Castilië heeft altijd een speciale, nauwe band met het klooster van Guadalupe onderhouden, wat zich onder andere uitte in veelvuldige schenkingen. Ook koningin Isabella van Aragón was zeer gecharmeerd van de idyllische plaats, die zij 'mijn paradijs' noemde; zij kwam er dikwijls om troost te zoeken bij Maria of haar te bedanken voor overwinningen op de Moren, onder meer na de verovering van Granada in 1492. Andere beroemde personages wisten Guadalupe eveneens te vinden; de plaats ontwikkelde zich tot een belangrijk centrum van religiositeit en vele welvarende pelgrims hebben in de loop der tijd het klooster verrijkt. Columbus verbleef er tijdens de Semana Santa van 1486 en kwam er terug na zijn eerste reis naar de Nieuwe Wereld.

Hij vernoemde in 1493 een eiland in de Caribische zee naar Guadalupe, een der vele latere vernoemingen van deze Maagd in de Spaanstalige wereld. Zij werd onder meer beschermheilige van de *conquistadores*, de veroveraars van Latijns-Amerika. Ook Cervantes vervoegde zich uit dankbaarheid om zijn vrijlating uit langdurige gevangenschap tot de Maagd van Guadalupe. De verering van haar reikt al eeuwenlang tot ver buiten de grenzen van Spanje: in Spaans-Amerikaanse landen, met name in Mexico en Peru, wordt zij in tal van kerken aanbeden en dat is ook het geval in de Filippijnen. In 1928 kreeg de Maagd van Guadalupe de titel 'Koningin van Spanje en de Spaanstalige wereld' en in 1993 werd het klooster door de UNESCO opgenomen op de Werelderfgoedlijst.

De legende van de Maagd van Guadalupe

Eind 13e eeuw, zo verhaalt de legende, was een eenvoudige herder uit Cáceres, Gil Cordero, bij de rivier de Guadalupe al drie dagen op zoek naar een verdwaalde koe. Uiteindelijk trof hij het dier dood aan. Toen hij de huid wilde afstropen om die tenminste te gelde te maken en er met zijn mes een kruis in sneed, verscheen Maria aan hem. Zij openbaarde hem, dat op die plek in de grond een schat begraven lag. Direct daarna kwam de koe op wonderbaarlijke wijze weer tot leven. De herder snelde naar de priesters in Cáceres, die hem echter niet geloofden. Toen de herder thuiskwam, trof hij daar zijn wenende vrouw aan bij hun zojuist overleden zoon. Cordero bad tot de Maagd van Guadalupe en ook het kind herrees uit de dood. Toen waren de geestelijken overtuigd van de waarheid van het verhaal en togen ze naar Guadalupe.

Op de aangeduide plaats werd na enig graafwerk een Mariabeeldje gevonden. Het beeldje, vervaardigd door de apostel Lucas en vanuit uit het Midden-Oosten via Rome op het Iberisch schiereiland beland, zou bij de rivier de Guadalupe in veiligheid gebracht zijn voor de Moren. Bij de vindplaats werd een kapelletje opgericht, waaromheen zich de eerste bewoners van Guadalupe vestigden. Volgens een variant van de legende was het beeldje van Visigotische oorsprong.

De herinnering aan Gil Cordero wordt levend gehouden met een straatnaam en het huis op de plek waar hij volgens de legende na de erkenning van de Mariaverschijning met zijn gezin ging wonen.

In de barokke *Camarín de la Virgen* – het allerheiligste vertrek in het huidige klooster – dist een stokoude monnik met gedragen stem enkele malen per dag de legende van de Maagd op. Dan tovert hij met een druk op een knop het weelderig uitgedoste Mariabeeldje tevoorschijn. Vervolgens drukken de gelovigen op een plaquette met een afbeelding van de Maagd een devote kus, die door de oude franciscaan even devoot wordt afgewist. Op 8 september wordt jaarlijks de feestdag van de Maagd van Guadalupe gevierd; dan is het plaatsje werkelijk overvol met bedevaartgangers.

Het klooster en de gasthuizen

Het klooster toont een mengeling van diverse bouwstijlen: een claustrum in mudéjarstijl uit 1405, met in het midden een tempeltje, het Paviljoen van de Bron, en eromheen gotische, renaissancistische en barokke gedeelten. Tot in de achttiende eeuw werd er aan het klooster gebouwd. In het priesterkoor bevinden zich zetels met fraai houtsnijwerk. Enkele ruimten hebben een museumfunctie gekregen, met minutieus geborduurde liturgische gewaden, handvervaardigde missalen en enkele van de belangrijkste schilderijen van Zurbarán (acht in de sacristie, die de

'Sixtijnse kapel van Extremadura' genoemd wordt, en drie in de aangrenzende kapel), en enkele representatieve schilderijen van Goya en El Greco.

Behalve het klooster werden in Guadalupe verschillende ziekenhuizen gebouwd, gasthuizen voor pelgrims en een school voor medicijnen, chirurgie en farmacie. Het klooster was niet alleen rijk aan religieuze schatten, het bezat ook een grote veestapel. De monniken leverden een belangrijke bijdrage aan de werkgelegenheid en de economie van de hele streek. Hun tijd, voor zover niet besteed aan zang en gebed, wijdden ze onder meer aan het vervaardigen van misboeken en kerkelijke gewaden. De grootste verdienste van de monniken lag echter in hun werk in de hospitalen. Door de enorme toeloop van allerlei zieken brachten zij een sterke ontwikkeling van de geneeskunde op gang. Met speciale toestemming van de achtereenvolgende pausen beoefenden de broeders de geneeskunst, onder meer chirurgie en anatomie, en gaven onderricht. Hun medische school was één van de meest geavanceerde van Europa; ze beschikten ook over uitgebreide kennis van medicinale planten en kruiden.

Tegenwoordig is de voornaamste bron van inkomsten het binnenlands toerisme: dagelijks komen er busladingen bezoekers voor het klooster. Daarnaast zorgt de vruchtbare streek rondom de plaats voor producten als olijven, groenten, granen en is er enige veeteelt en wolproductie. Vissen in de rivier en jagen op herten en everzwijnen waren altijd populair. Water wordt aangevoerd vanuit een stuwmeer in de rivier, met een eeuwenoude stuwdam.

Hermita de Santa Catalina

In de straatjes tussen de vijf kleine toegangspoorten in de muur die het kloostercomplex eens omsloot, staan oude huizen waarvan de uitkragende bovenverdieping rust op boomstammen. In de arcades zorgen talloze potplanten voor een aangename atmosfeer. Van de stadsmuur zelf resteert slechts hier en daar een enkele steen. Diverse winkeltjes tonen produkten van soms nog echte huisvlijt uit de rijke traditie: koper-, smeed- en borduurwerk, keramiek en houtsnijkunst. De parador met patio is gevestigd in een 15e-eeuws hospitaal en aangrenzende grammaticaschool.

In de omgeving van Guadalupe zijn prachtige wandelingen te maken. De hoogste berg van de streek is de Pico Agudo (1600 meter). Ooit was de beer de machtige heerser in deze bergen; de wolf werd er pas in 1962 definitief uitgeroeid, maar er schijnen nog lynxen en andere wilde katachtigen voor te komen. Temidden van vele kastanjabomen, beuken, steeneiken en meidoornstruiken staan verschillende oude, maar gaaf gerestaureerde *hermitas*, kappelletjes, waarheen men eenmaal per jaar een bedevaart houdt. Iets verder dan de kapel van Santa Catalina ligt temidden van hoge kastanjes en eiken het Palacio de Mirabel, een in de 15e eeuw in mudéjarstijl gebouwd ontspanningsoord voor de koning en zijn gasten. Langs de rivier staan vele voormalige watermolens, die al in de 14e eeuw in bezit van het klooster kwamen. Ze werden gebruikt om graan te malen en hout te zagen. Vlak buiten Guadalupe is in de jaren '50 een opvallend viaduct gebouwd voor een spoorlijn die echter nooit werd aangelegd.

Hermita de San Blas

Heleen Peeters, 2 juni 2010